

1921 թվականի վերջին Հայաստանում կայացած խորհուրդների ընտրությունները կարևոր քայլ էին խորհրդային պետականաշինության գործընթացում: Խորհրդային իշխանության հռչակումից անմիջապես հետո ընտրություններ չէին նշանակվել, քանի որ մտավախություն կար, թե ընտրությունների պարագայում կհաղթեին դաշնակցականները: Դրա փոխարեն ստեղծվել էին իշխանության նշանակովի մարմիններ՝ հեղկոմներ, որոնց նպատակը տեղերում խորհրդային իշխանության ամրապնդումն ու խորհուրդների ընտրությունների նախապատրաստելն էր,¹ այլ կերպ ասած՝ կոմունիստական կուսակցության հեղինակության բարձրացումը և խորհրդային իշխանության համար սոցիալական հենարանի ստեղծումը: Պատահական չէ, որ հեղկոմներից խորհուրդներին անցման այդ ողջ ընթացքում կուսակցության բոլոր ձախողումների պատճառները վերագրվում էին հեղկոմներին: Մասնավորապես, թուրքական ռազմակալման հետևանքով տնտեսական ծանր պայմաններում հայտնված Ալեքսանդրապոլի գավառում վերջիններս հաճախ դառնում էին քավության նոխազ:² Ռազմական կոմունիզմից ՆԷՊ-ի անցման շրջանում իրականացրած բռնագրավումների, ստեղծված սոցիալ-տնտեսական ծանր վիճակի մեղավորներ համարվող հեղկոմի անդամներն էլ հիմնականում դառնում էին խորհրդային պետականաշինության կարևոր գործիքներից մեկի՝ քաղաքական բռնությունների գոհերը: Ամենաբարձր պաշտոն զբաղեցնողներն անգամ ապահովված չէին դրանից: Նրանցից շատերը ոչ միայն հեռացվում էին կուսակցությունից, այլ նաև ձերբակալվում: 1920թ. մայիսի 23-ին Ալեքսանդրապոլի հեղկոմի նախագահի պաշտոնից ազատվում է Լևոն Մարգարյանը: Հունիսի 23-ին Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության Ալեքսանդրապոլի կազմակերպության ընդհանուր ժողովը որոշում է կուսակցությունից հեռացնել և բանտարկել Հեղկոմի ներքին գործերի բաժնի վարիչ Հ. Ամատունուն, նրա տեղակալ Մ. Ստեփանյանին և Ս. Մարգարյանին՝ մեղադրելով վերջիններիս պաշտոնական պարտականությունները պատշաճ չկատարելու մեջ:³ Օգոստոսին պաշտոնից հեռացվում է Ալեքսանդրապոլի հեղկոմի նախագահ Մերո Մանուցյանը,⁴ որի հասցեին շարունակական մեղադրանքներ էին հնչում Ալեքսանդրապոլի կոմկուսակցության գավառային կազմակերպության կոնֆերանսում:⁵

¹ Հայաստանի ազգային արխիվ (այսուհետև՝ ՀԱԱ), ֆ. 144, ց. 3, գ. 23, ք. 189:

² Ալեքսանյան Կ., Խորհրդային պետականաշինության հիմնախնդիրներն Ալեքսանդրապոլի գավառում հեղկոմներից խորհուրդների անցման շրջանում, ՀՀ ԳԱԱ ԸՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 19, Գյումրի, 2016, էջ 114-124:

³ ՀԱԱ, ֆ. 3, ց. 1, գ. 47, ք. 201-203:

⁴ ՀԱԱ, ֆ. 1, ց. 1, գ. 114, ք. 30-32:

⁵ ՀԱԱ, ֆ. 3, ց. 1, գ. 2, ք. 1-49:

Ընտրություններին քանիցս նախորդում են կուսակցության մաքրման և վերացուցակագրման աշխատանքները, որոնք սկսվել էին դեռևս 1921թ. մայիսից: Հաճախակի իրականացվող վերացուցակագրումների ժամանակ առաջին հերթին կուսակցությունից հեռացվում են հեղկոմների անդամները, որոնք մեծ մասամբ մտավորականության ներկայացուցիչներ էին, հիմնականում նախկին մանրբուրժուական կուսակցությունների անդամներ, որոնց գիտելիքներն ու փորձը օգտագործել էին խորհրդային իշխանության հաստատման սկզբնական շրջանում:⁶ Փաստորեն վերացուցակագրումների հիմնական նպատակը խորհրդային իշխանության համար սոցիալական հենարանի ապահովումն էր: Պատահական չէր, որ ինչքան մոտենում էին ընտրությունները, դրանք ավելի խստանում էին: 1921թ. սեպտեմբերին սկսված հերթական վերացուցակագրումը տևում է երկու ամիս: Դեկտեմբերի 14-ին կոմունիստական կուսակցության Ալեքսանդրապոլի կազմակերպության ընդհանուր ժողովում վերացուցակագրման հանձնաժողովի նախագահ Ա. Հովսեփյանը, զեկուցելով հանձնաժողովի աշխատանքների մասին, նշում էր, որ գտումը տևել է երկու ամիս, քանի որ նախկինում շատ կուսակցականներ լրջությամբ չեն վերաբերվել գործին: Իսկ այս գտման ժամանակ կուսակցությունը բավականին խիստ է եղել: Բավական է նշել, որ 369 կոմունիստներից 159-ը հեռացվել են: Նշված զեկուցումից երևում է նաև, որ նյութեր են հավաքել բոլոր կոմունիստների մասին: Ըստ այդ նյութերի՝ կուսակցությունից հեռացվել են «խորհրդային կարգերի թշնամի տարրերը, մորթապաշտները և մեր կուսակցության համար խորթ էլեմենտները»:⁷ Այս վերացուցակագրումը առանձնահատուկ է եղել նաև նրանով, որ բացի մտավորականներից, որոնց թիվն ամենաշատն էր՝ 40 տոկոս, հեռացվել են նաև գյուղացիներ, բանվորներ և արհեստավորներ: Ինչպես նշում է զեկուցողը «...անգործ ընկերները հեռացված են, և կուսակցությունը դարձել է բանվորական»:⁸ Հասկանալի է, որ ի տարբերություն կուսակցական մյուս ժողովների, այստեղ զեկուցումները կրել են տեղեկատվական բնույթ և չեն ունեցել «հակաճառություններ»:⁹

Հեղկոմների և կուսակցության կազմը «վտանգավոր տարրերից» մաքրագործելուց հետո Հայաստանի կոմկուսը ձեռնամուխ է լինում ընտրական գործընթացի կազմակերպմանը: Քաղաքային և գյուղական խորհուրդների ընտրության և գավառային ու գավառակային խորհուրդների համագումարներին 1921թ. հոկտեմբերի 2-ին տրված հրահանգի համաձայն՝ գյուղական և քաղաքային խորհուրդների ընտրությունների համար յուրաքանչյուր տարվա հոկտեմբերի 15-ից ոչ շուտ կազմվելու էին կենտրոնական, գավառական, գավառակային, և գյուղական ընտրական հանձնաժողովներ:¹⁰ Ըստ վերը նշված հրահանգի՝ 1921թ. նոյեմբերի 17-ին Կենտրոնական գործադիր կոմիտեին առընթեր կազմվում է հինգ հոգուց բաղկացած Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով՝ Ավիս Նուրիջանյանի նախագա-

⁶ ՀԱՍ, ֆ. 3, ց. 1, գ. 15, թ. 5:

⁷ ՀԱՍ, ֆ. 3, ց. 1, գ. 47, թ. 77:

⁸ Նույնը:

⁹ Նույնը:

¹⁰ ՀԱՍ, ֆ. 131, ց. 1, գ. 131, թ. 43:

հույսամբ:¹¹ Նոյեմբերի 23-ին հետևում է վերջինիս հրահանգչական նամակը բոլոր տեղական հեղկումներին՝ խորհուրդների ընտրությունների անցկացման կարգի մասին: Գավառական, գավառակային և գյուղական ընտրական հանձնաժողովները կազմվում են ստորադասության կարգով, որը հնարավորություն է տալիս կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին վերահսկելու տեղական ընտրական հանձնաժողովների պարտականությունների կատարումը: Գավառական գործադիր կոմիտեները կազմում էին երեք հոգուց բաղկացած Գավառական ընտրական հանձնաժողովներ, նախագահին նշանակում էր Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, մի անդամը գավառական գործադիր կոմիտեի ներկայացուցիչն էր, և մյուսն էլ՝ ՀԽՍՀ արհեստակցական միությունների խորհրդի ներկայացուցիչը: Գավառակային ընտրական հանձնաժողովները կազմվում էին երեք հոգուց, նախագահին նշանակում էր գավառական ընտրական հանձնաժողովը, իսկ երկու անդամին՝ գավառակային գործադիր կոմիտեն: Գյուղական ընտրական հանձնաժողովները կազմված էին նախագահից, որին նշանակում էր գավառակային ընտրական հանձնաժողովը, և երկու ներկայացուցիչներից՝ գյուղական խորհրդի կողմից:¹² 18 տարին լրացած յուրաքանչյուր խորհրդային քաղաքացի կարող էր մասնակցել ընտրություններին՝ համապատասխան արհեստակցական միությունների միջոցով: Ընտրությունները կատարվում էին ընտրական ժողովներում: Ձեռնարկությունների և հիմնարկությունների ընդհանուր ժողովները պետք է 50 հոգուց ոչ պակաս աշխատող ունենային: Քաղաքի թաղերում կազմվում էին թաղային ժողովներ, գյուղերում՝ գյուղական: Չայնատվությունը կատարվում էր ձեռք բարձրացնելու միջոցով: Ընդունված համարվում էին ձայների մեծամասնությամբ ^{անցնող} ցուցակները:¹³

Չբավարարվելով վերացուցակագրումների միջոցով կուսակցության շարքերից շատերին հեռացնելով, ընտրություններում կոմունիստական կուսակցության հաղթանակը ապահովելու նպատակով սահմանվում է ակտիվ և պասիվ ընտրողական իրավունք, որով ընտրական իրավունքից զրկվում են կուսակցության համար անցանկալի բազմաթիվ մարդիկ: Այդ իրավունքից զրկված էին համարվում վարձու աշխատանք շահագործողները, առանց աշխատանքի եկամուտով ապրողները, մասնավոր առևտրականները և առևտրական հանձնակատարները, կուսակրոնները, կրոնական պաշտամունքների հոգևոր պաշտոնյաները, նախկին կառավարությունների անդամները, նախկին ոստիկանության և քաղաքական խուզարկության գործակալները, քաղաքացիական կովի ժամանակ խորհրդային իշխանութեան դեմ մասնակցություն ցույց տված խմբապետերն ու մաուզերիստները, սահմանված կարգով հոգեկան հիվանդ և խելագար ճանաչ-

¹¹ Հակոբյան Ա., Ընտրական համակարգի ձևավորումը Խորհրդային Հայաստանում 1920-ական թթ., Լրաբեր հասարակական գիտությունների, հ. 2, Եր., 2015, էջ 91:

¹² ՀԱԱ, ֆ. 131, ց. 1., գ. 131, թ. 43:

¹³ ՀԱԱ, ֆ. 144, ց. 3, գ. 106, թ. 118:

վածները, ինչպես նաև խնամակալության տակ գտնվածները և, վերջապես, օրենքով կամ դատական վճռով իրավունքներից զրկվածները:¹⁴

Ընտրական իրավունքից զրկված անձանց ցուցակները կազմելու, ստուգելու և հրապարակելու էին ընտրական հանձնաժողովները՝ տեղական վարչական բաժնի կամ գավառակային գործկոմի կամ գյուղխորհրդի կամ դատաստանական հաստատությունների տրամադրության տակ եղած նյութերի հիման վրա: Կազմված և ստուգված ցուցակների օրինակները ուղարկվելու էին տեղական խորհրդին, վերադաս ընտրական հանձնաժողովին, այնուհետև հրատարակվելու էին՝ ի գիտություն բնակչությանը:

Ընտրական իրավունքից զրկվածները կարող էին երեք օրվա ընթացքում բողոք ներկայացնել ինչպես վերադաս ընտրական հանձնաժողովներին, այնպես էլ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին: Գանգատը վերադաս մարմիններին 24 ժամվա ընթացքում ուղարկվելու էր այն մարմնի ձեռքով, ում դեմ որ զրկված էր բողոքը: Ընդ որում, այդ մարմինն էլ պարտավորվում էր բողոքն ուղարկել իր եզրակացության հետ: Իսկ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի դեմ բողոքը տրվում էր Հայաստանի կենտրոնական գործադիր կոմիտեին: Ընտրությունից զրկվածների ցուցակները հրապարակվելու էին ընտրություններից մեկ շաբաթ առաջ:¹⁵ Սակայն հետագայում որոշվում է ցուցակներ չկազմել և հանձնաժողովի կողմից ընտրական իրավունքից զրկվածներին հետացնել ընտրական ժողովներից հենց ընտրության օրը՝ հնարավորություն չտալով վերջիններիս վերականգնելու իրենց իրավունքները: Ինչպես ենթադրվում էր, ձայնագուրկ համարվածները, չհամակերպվելով իրենց քաղաքացիական իրավունքների խախտման իրողությանը, բազմաթիվ բողոքներով փորձում էին վերականգնել իրենց իրավունքները: «Ձայնից զրկվածները,- գրում է Ալեքսանդրապուլի գավառային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին ուղղված զեկուցման մեջ, -անընդհատ դիմումներ էին ներկայացնում գավառային հանձնաժողովին՝ թույլ տալու մասնակցել ընտրություններին»¹⁶: Սակայն գործնականում դա հնարավոր չէր, քանի որ ընտրություններն արդեն վերջացած էին լինում: Այսպես, Թափաղուլյակ գյուղի բնակիչ Նազարեթ Գևորգյանը Ալեքսանդրապուլի գավառային 1921թ. դեկտեմբերի 16-ին ուղղված խնդրանքում թյուրիմացություն է համարում տան մեջ աշխատավոր պահելու համար ընտրական իրավունքից զրկելը, «... որովհետև ես ոչ թե աշխատավոր եմ պահում, այլ մի 15 տարեկան որբ, որը ոչ թե ծառայող է, այլ ընտանիքի անդամ: Ես կարծում եմ, որ իմ արածը բարեգործություն է և ոչ թե շահագործություն, եթե այդ պատճառով ինձ պիտի զրկեն ձայնի իրաւունքից, դա կլինի անարդարություն, ուստի ես խնդրում եմ քննութեան առնէք այդ հանգամանքը և չզրկէք ինձ իմ իրաւունքներից, որով և զրկած կլինէք այս որբին իր ապաստանից»:¹⁷ Նույն գյուղի այլ բնակիչներ՝ Բենիամին և Հովսեփ Նիկողոսյան-

¹⁴ ՀԱԱ, ֆ. 144, ց. 3, գ. 106, ք. 118:

¹⁵ ՀԱԱ, ֆ. 131, ց. 1, գ. 131, ք. 43:

¹⁶ Հեղափոխական կոմիտեիները Հայաստանում, Փաստաթղթերի և նյութերի հավաքածու, կազմ. Ս. Սահրադյան, Եր., 1974, էջ 364:

¹⁷ ՀԱԱ, ֆ. 144, ց. 3, գ. 10, ք. 70:

ները, տանը աշխատող պահելը պատճառաբանում են ընտանիքի բազմանդամությամբ և իրենց ֆիզիկական թուլությամբ: «Խորհուրդների վերաբերեալ դեկրետը, - գրում են նրանք Ալեքսանդրապոլի գավառում իրենց քաղաքացիական իրավունքները վերականգնելու վերաբերյալ խնդրագրում, - կարծես թե մեր համար մի շատ ուրախալի բան էր, որովհետև մենք՝ աղքատ գիղացիներս, իրաւունք պիտի ունենայինք մեր խօսքը ասելու: Մենք հաւատացած էինք, որ կառավարութիւնը մերն է և մեզ վրայ հիմնած, սակայն կառավարութեան որոշումները թիրիմացութեան առիթ են տալիս»:¹⁸

Ալեքսանդրապոլի գավառային ընտրական հանձնաժողովն իր աշխատանքներն սկսում է 1921թ. նոյեմբերի 27-ից: Գավառում գավառային հանձնաժողովի նախագահ է նշանակում Աշոտ Շահմուրադյանին, անդամներ՝ Հովհաննես Բանահյանին, Գևորգ Հանեսօղյանին, Նահապետ Կուրդիյանին և Խաչիկ Օհանջանյանին: Դեկտեմբերի 2-ին գավառային հանձնաժողովն իր հերթին նշանակում է քաղաքային և շրջանային հանձնաժողովներ, հանձնարարում իրականացնել նախընտրական քարոզություն և բացատրել ընտրական իրավունքի ձևը: Նախընտրական քարոզությունը քաղաքում տարվում է Կարմիր բանակում, արհմիություններում: Ալեքսանդրապոլի յոթ գավառամասերում, համապատասխանաբար 27, 18, 29, 35, 22, 24, և 22 գյուղերով (ընդամենը՝ 172) կազմակերպվում են գյուղական ընտրական հանձնաժողովներ՝ երեք հոգուց: Գավառային հեղկումների անդամներից բացի՝ նախընտրական աշխատանքների համար գյուղերն են մոբիլիզացվում քաղաքից չորս ներկայացուցիչներ, որոնք այնտեղ են մնում մինչև ընտրությունների ավարտը:¹⁹

1921թ. նոյեմբերի 29-ին Ալեքսանդրապոլում գավառային հեղկումի նախագահ Շահգեղյանի նախագահությամբ տեղի է ունենում գավառամասային, գյուղ-հեղկումների և գյուղական ներկայացուցիչների առաջին համագումարը յոթ գավառամասերի պատգամավորների ներկայությամբ, որտեղ քննարկվում են նախապատրաստական աշխատանքները:²⁰ Ընտրություններն Ալեքսանդրապոլի գավառում անցկացվում են դեկտեմբերի 15-ին, իսկ քաղաքում՝ դեկտեմբերի 17-19-ին: Խորհուրդների ընտրության գավառային հանձնաժողովի հայտարարությամբ կոչ էր արվում մասնակցելու ընտրություններին՝ նշելով ընտրական ժողովների օրերը, ժամերն ու վայրերը:²¹ Ընդ որում, մինչև 1926 թվականը քաղաքային խորհուրդների ընտրություններ անցկացվել են միայն քաղաքի կարգավիճակ ունեցող Երևանում և Ալեքսանդրապոլում (1924 թվականից՝ Լենինական):²²

Ալեքսանդրապոլի ընտրողների ընդհանուր թիվը կարմիրբանակայինների հետ միասին կազմում էր 8000 հոգի, սակայն ընտրություններին մասնակցել է մոտ քառորդ մասը:²³ Այս հանգամանքը բացատրվում է նրանով, որ ընտրողների

¹⁸ ՀԱՍ, ֆ.144, գ.3, զ.10, ք. 87-88:

¹⁹ Հեղափոխական կոմիտեները Հայաստանում, էջ 363:

²⁰ ՀԱՍ, ֆ.144, գ.1, զ. 59, ք. 285-89:

²¹ ՀԱՍ, ֆ.144, գ.3, զ.148, ք. 150:

²² Հակոբյան Ա., նշվ. աշխ., էջ 40:

²³ ՀԱՍ, ֆ.144, գ.3, զ.10, ք. 87-88:

թիվը էական չէր ընտրությունները օրինական ճանաչելու համար: Ընտրությունները ամեն դեպքում համարվում էին օրինական՝ անկախ ընտրողների թվից: Ընտրական ժողովները օրինական էին համարվում, եթե առաջին անգամ ժողովին ներկա էր ընտրողների կեսը, իսկ երկրորդ անգամ՝ անկախ ընտրողների թվից:²⁴

Ինչպես նախատեսված էր, հիմնականում ընտրվում էին կոմունիստները և չքավոր գյուղացիները: Ալեքսանդրապոլի առաջին գավառամասի ընտրական հանձնաժողովի նախագահը խորհուրդների ընտրությունների մասին դեկտեմբերի 26-ի զեկուցման մեջ գրում է. «Խորհուրդների ընտրությունները կատարում էին ցուցակներով: Ցուցակները ներկայացնում էին կոմֆրակցիան և գիւղացիները, եթե չկար կոմֆրակցիա մի որևէ գիւղում, այդպիսի դեպքում, ներկայացնում էր միայն չքատր գիւղացիների կողմից սկզբում, և անցնում էր միայն սկզբի ցուցակը: Մի խոսքով առաջին գավառում խորհուրդների ընտրությունը անցաւ շատ յաջող, գիւղացիութեանը խորհուրդներում տեղ էին տալիս, միմիայն չքատր գիւղացիներին և կոմունիստներին»:²⁵ Փաստորեն ընտրվում էին միայն նրանք, որոնց ցանկանում էր կուսակցությունը: «Ընտրական ժողովներում ցուցակներ առաջարկվում էին ինչպես կոմբջիջի, այնպես էլ այլ անձանց կողմից: Բայց միշտ և ամենուրեք անցնում էին մեր ցուցակները, - գրում է Ալեքսանդրապոլի գավառական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին ուղղված զեկուցագրում»:²⁶ Ընտրվածների մեջ մեծ թիվ էին կազմում անկուսակցականները: Այսպես, Ալեքսանդրապոլի երկրորդ գավառամասի 16 գյուղերից ընտրված 246 հոգուց (8 կին և 238 տղամարդ) չքավոր էին՝ 176-ը, կոմունիստ էին միայն 23-ը, թեկնածու՝ 5-ը, համակրող՝ 38-ը, մնացած 180-ը անկուսակցական էին:²⁷ Այս տվյալները բնորոշ էին բոլոր գավառամասերին: Ինչպես երևում է վերը նշված զեկուցագրից, շատ տեղերում մեծամասնություն կազմած անկուսակցականները միայն չքավորները կարող էին լինել, որոնք կուսակցության համաձայնությամբ էին ընտրվել. «...այնտեղ, որտեղ չկային կոմբջիջներ, ստեղծվեցին չքավորների ֆրակցիաներ՝ խորհրդի պատգամավորների ցուցակը ընտրական ժողովին առաջարկելու համար»:²⁸

Դեկտեմբերի վերջերին Ալեքսանդրապոլի գավառային ընտրական հանձնաժողովն ամփոփում է գյուղերի և Ալեքսանդրապոլի քաղաքային ընտրությունների արդյունքները: Հրավիրվում են գավառամասային համագումարներ, որտեղ ընտրված գավառային համագումարի պատվիրակները մասնակցում են 1922թ. հունվարի 17-ին Ալեքսանդրապոլի խորհուրդների գավառային 1-ին համագումարին: Համագումարին մասնակցած 177 պատգամավորներից կոմկուսի անդամներն էին 107-ը, անկուսակցական՝ 67-ը, հնչակյան՝ 3-ը:²⁹ Իշխանության եկած բանվորների և գյուղացիների մեջ մեծ թիվ էին կազմում անգրագետները: Պատգամավորներից

²⁴ ՀԱԱ, ֆ. 144, ց. 3, գ. 106, ք. 122:

²⁵ ՀԱԱ, ֆ. 144, ց. 3, գ. 73, ք. 19:

²⁶ Հեղափոխական կոմիտեները Հայաստանում, էջ 364:

²⁷ ՀԱԱ, ֆ. 144, ց. 3, գ. 73, ք. 22:

²⁸ Հեղափոխական կոմիտեները Հայաստանում, էջ 364

²⁹ ՀԱԱ, ֆ. 144, ց. 3, գ. 73, ք. 22:

գրագետ էին 108-ը, անգրագետ՝ 69-ը, 21-ը բանվոր էին, 54-ը՝ գյուղացի, 92-ը՝ խորհրդային ծառայող և 10-ը՝ մտավորական:³⁰

Այսպիսով, խորհուրդների առաջին ընտրություններում օրինականացվեց հեղկոմների իշխանությունը: Օրինական ճանապարհով հեղկոմներից հեռացվեց մտավորականությունը՝ հիմնականում ոչ կոմունիստական կուսակցության անդամները, որոնք իրենց գիտելիքներն ու կարողություններն ի սպաս էին դրել անցումային ծանր շրջանում: Դրվեցին միակուսակցական համակարգի հիմքերը: Հաստատվեց բանվորագյուղացիական իշխանություն, բայց ոչ ըստ բովանդակության, այլ ըստ ձևի:

ПЕРВЫЕ ВЫБОРЫ СОВЕТОВ В АЛЕКСАНДРОПОЛЬСКОМ УЕЗДЕ В ДЕКАБРЕ 1921г.

___ *Резюме* ___

___ *К.Алексамян* ___

В статье рассмотрены вопросы построения советского государства и создания социальной опоры для властей. В частности представлен процесс выборов органов советской власти в Александропольском уезде, выделено роль этих выборов в деле удаления интеллигенции из ревкомов законным путем, создание однопартийной системы и рабоче-крестьянского государства.

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Ալեքսանյան Կարինե Վանիկյայի – պ.գ.թ., ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի
հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն,
E-mail: karineal@mail.ru

³⁰ Հակոբյան Ա., նշվ. աշխ., էջ 40: